

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Remissyttrande över delbetänkandet Skärpta regler om ungdomsövervakning och straffreduktion för unga (SOU 2024:39)

Ert dnr Ju2024/01476

Domstolsverket gör bedömningen att beredningsunderlaget, mot bakgrund av direktivens utformning, har blivit bristfälligt såvitt gäller förslagen om den s.k. ungdomsreduktionen. Med hänsyn till det, och då ytterligare underlag avses presenteras i slutbetänkandet, saknas det i nuläget förutsättningar för Domstolsverket att ta ställning till om det finns tillräckligt stöd för att genomföra en sådan reform som föreslås.

Utgångspunkter för Domstolsverkets yttrande

Domstolsverket har granskat delbetänkandet *Skärpta regler om ungdomsövervakning och straffreduktion för unga* (SOU 2024:39) mot bakgrund av den verksamhet som bedrivs av myndigheterna inom Sveriges Domstolar, dvs. utifrån hur förslaget kan tänkas påverka verksamheten ekonomiskt, organisatoriskt och utbildningsmässigt. Granskningen har även omfattat hur förslaget kan påverka verksamhetsstöd, arbetsformer och rättssäkerheten generellt.

Allmänna synpunkter

Utredningen har bland annat haft i uppdrag att föreslå ändringar som innebär dels att lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år behandlas som andra myndiga vid straffmätningen, dels att ålder ges minskad betydelse vid straffmätningen för unga lagöverträdare i åldern 15–17 år. I uppdraget har inte ingått att överväga behovet av och det lämpliga i att föreslå nämnda ändringar.

I kommittédirektiven konstateras bland annat att det råder en exceptionell situation i Sverige när det gäller brottsutvecklingen hos unga lagöverträdare med koppling till gängkriminalitet och det grova våld som detta för med sig. Domstolsverket delar den bedömningen. Förslagen beträffande den s.k. ungdomsreduktionen innebär emellertid ett stort avsteg från den i Sverige sedan länge rådande utgångspunkten om att unga lagöverträdare bör särbehandlas i straffrättsligt hänseende. Vid en förändring av en sådan grund-

läggande reglering behöver skälen för den nuvarande ordningen redovisas och vägas mot de skäl som talar för en förändring. Det bör därutöver övervägas om syftena med förändringen hade kunnat uppnås genom mindre ingripande åtgärder. Till följd av direktivens utformning redovisas sådana överväganden endast översiktligt i nu aktuella delar av betänkandet. I stället hänvisar utredningen i stor utsträckning till de motiv som anförs i direktiven. Inte heller redovisas i betänkandet tillgänglig forskning på området eller utvecklingen av unga lagöverträdare brottslighet.

Avsaknaden av ovannämnda överväganden är särskilt olycklig mot bakgrund av att regeringen i propositionen Slopod straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet (prop. 2021/22:17) bland annat bedömde att skälen för särbehandling vid straffmätningen alltjämt kunde anses väga över beträffande mindre allvarlig brottslighet som begås av lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år och att Ungdomsreduktionsutredningens förslag i betänkandet Slopod straffrabatt för unga myndiga (SOU 2018:85) om att helt avskaffa ungdomsreduktionen för unga myndiga lagöverträdare därför inte borde genomföras. Det går inte heller att bortse ifrån att Ungdomsreduktionsutredningen i nyss nämnt betänkande gjorde bedömningen att en sänkning av åldersgränsen för straffrättslig särbehandling av unga lagöverträdare inte kunde motiveras av modern psykologisk eller neurologisk forskning samt att det sammantaget inte fanns något empiriskt eller erfarenhetsbaserat stöd för skärpta påföljder för unga lagöverträdare.

Domstolsverkets bedömning är mot bakgrund av att det som nu har redovisats att utredningens direktiv har utformats för snävt och att underlaget för remissinstanserna som en följd därav har blivit för tunt. Det kan därtill konstateras att föreslagen reglering beträffande ungdomsreduktionen riskerar att träffa en större krets av unga lagöverträdare än vad som kan anses behövt i förhållande till det problem som huvudsakligen lyfts i direktiven, dvs. brottsutvecklingen hos unga lagöverträdare med koppling till gängkriminalitet.

Synpunkter på utredningens förslag

Domstolsverket gör således bedömningen att beredningsunderlaget, mot bakgrund av hur direktiven har utformats, har blivit bristfälligt såvitt gäller förslagen om den s.k. ungdomsreduktionen. Utredningen har emellertid förutskickat att det i slutbetänkandet kommer att presenteras ytterligare underlag, i vart fall i form av en redovisning av utvecklingen av unga lagöverträdare brottslighet. Mot bakgrund av det saknas det i nuläget förutsättningar för Domstolsverket att ta ställning till om det finns tillräckligt stöd för den reform avseende ungdomsreduktionen som föreslås.

För det fall det skulle bedömas finnas tillräckliga skäl för att avskaffa den straffrättsliga och straffprocessuella särbehandlingen av lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år och att ge ålder minskad betydelse vid straffmätningen för lagöverträdare i åldersgruppen 15–17 år, har Domstolsverket i huvudsak inga synpunkter i sak på de förslag som lämnas i betänkandet. Det kan dock möjligen ifrågasättas om förslaget beträffande 29 kap. 7 § första stycket brottsbalken i realiteten kommer att föranleda de förändringar i rättstillämpningen som avses och om lagtexten således ger tillräckligt stöd för vad utredningen har velat uppnå. Därtill kommer att ett eventuellt förslag om sänkt straffbarhetsålder i utredningens slutbetänkande kan komma att föranleda ett behov av att ändra den schematiska modellen.

Konsekvenser för Sveriges Domstolar

I betänkandet anges att förslagen i viss mån kommer att påverka Sveriges Domstolar, främst på så sätt att det kan bli aktuellt med fler undanröjande-processer och att fler brott kan komma att lämnas till domstol för prövning.

Det saknas emellertid i betänkandet underlag och en utförlig analys av vilken närmare påverkan utredningens förslag kommer att ha på anslagen Sveriges Domstolar och Rättsliga biträden. Förslagen kommer sannolikt att få konsekvenser som såväl ökar som minskar den ekonomiska belastningen på anslaget Sveriges Domstolar. Vid en utvärdering av reformen bör, som utredningen också framhåller, även frågan om eventuella ökade kostnader för Sveriges Domstolar undersökas.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören Thomas Rolén. I handläggningen har även rättschefen Peter Islander deltagit. Föredragande har varit juristen Helena Jacobsson.

Thomas Rolén

Helena Jacobsson